

Učiteljski Tovariš.

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Vzgoja naših deklet. — Debata o uravnavi učiteljskih plač v goriškem deželnem zboru. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Prošnja. — Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Vzgoja naših deklet.

I.

Predmet, o katerem menimo izpregovoriti v svojem listu dve — tri, ne sodi na prvi pogled v šolsko-politiški list, kakršen je sedaj „Učiteljski Tovariš“. Če pa preudarimo stvar globlje, si smemo prisvajati pravico, da vzamemo tudi mi, trdovratno stoječi na svojem šolsko-politiškem stališču, v pretres vzgojo slovenskih mladenk. Te vzgoje si ne maramo ogledati s pedagoškimi očali, nego presoditi jo hočemo s stališča, ki ga zavzema slovenska javnost sploh glede vzgoje svojih deklet, glede tistih rožic, ki so tako lepo nasejane po pustinja našega življenja.

Zgodovina nam kaže na mnogih mestih, koliko važno nlogo je igrala žena v javnosti. Poglavlje o takozvanih zgodovinskih ženah je vrlo obsežno, poučno in vredno lepih študij, saj nam kaže, da je mnogoteri Antonij uklonil svoj ponosni tilnik pred lokavo Kleopatro, da so mnogo zla povzročile intrige žena in deklet, da pa je tudi mnogo dobrega in plemenitega izniklo po iniciativah Evinih hčer. Razsoditi, ali ima dobrot veljavo nad zlom, ali potiska zadnje v senco prvo, ni danes naša naloga. To naj doženejo zgodovinarji sploh in vsak posameznik posebe. Vendar se nam zdi tu bolj nego pri drugih, izven ženskega vprašanja stoječih raziskavanjih mogoče, da ne pridemo nikoli do objektivnega zaključka: žena vpliva na moškega lahko toliko, da preustroji njegovo subjektivnost popolnoma po svoje, da ga takorekoč ovije okrog prsta, ali ga pa odvrne tako od sebe, da nima razen njega hujšega sovražnika pod solncem. Popolno skladje, čist akord, ki zveni vsakemu ušesu prijetno in vabljivo, je med moško in žensko naravo skoro nemogoč, ker tiči razlika med obema v obojestranski individualnosti, v samosvojesti, ki jo je položila že naroda sama v dušo, sanjajočo v ženi, v dušo, snujočo v moškem.

Kadar zavlada v človeškem življenju zakon: „Vsak jaz išče svoj ti!“ — takrat gredo oči na lov za idealom in ga tudi najdejo. Najdejo ga, in naj stoji še toliko zaprek na poti! Kadar gori v človeku kri, je močan in pogumen. In takrat se rode pesniki in trubadurji, ki zdihujejo pod okni, trdeč venomer, da je dobila duša dušo, slično sebi, do pičice enako sebi, ki je samo pomotoma izgrešila pot v drugo telo! In večje harmonije ni v barvah in slajšega sozvočja ni v glasovih, nego je harmonija in lepoglasje v moškem in ženski,

ki sta se iskala in našla. To je mladost mladosti: sanjavost, melanholija, solze, pekel in nebo, nič pozitivnega, sama mehko in sladkost z neizrazljivim okusom. Čim pa začne kazati vsaka narava svoje rožičke, takrat se razglase strune, ali pa se ena volja zasuzni drugi, torej ena osebnost potopi v drugo, se z njo zlije in izgine s prizorišča.

S takimi ljudmi ne računa javnost, zakaj človek ni zaradi sebe, človek je zaradi drugih in za druge, in delo je naš smoter, ne poizgubavanje v sentimentalnosti, ne razglabljanje zadev lastne osebe. Vsaka doba človeškega življenja ima svoj delež: mladosti sanje, moštvu delo, starosti užitek in pootročenje. Potem pa pride konec in prah. Iz njega pa zaženo nove kali: stebelce se ziblje pod metuljevimi krili, sanja in zacvete, deblo rodi veje in sad, trhljost se sesede v poizgubo. Tako gre brez konca in kraja. Kakor veriga smo, katere členi rastejo, se krepe in jačijo proti sredi, a od srede navzdol zopet prihajajo šibkejši in šibkejši.

Tudi slovenska javnost ne rabi sanjačev. Bolj nego kateremukoli narodu je treba našemu delavnih ljudi. S poljudmi, ki so edino zase in zaradi sebe, ni slovenskemu narodu nič pomagano. Z vsakega polja naše javnosti — merila naše notranje sile, naših duševnih moči in naše fizične vztrajnosti — prihajojo veninen klici: „Delavci, kje ste?!!“

Dela je mnogo, a delavcev malo. Kdor se dokoplje do boljšega gmotnega položaja, dene navadno roke navskriž in uživa in gleda, kako se trudijo drugi, da bi pomagali narodu na noge. Čemu bi prikrivali resnico in se kazali lepše nego smo? Pri nas je premalo pozitivnega dela. Ob gotovih prilikah in ob posameznih slučajih je sicer čuti mnogo lepih besedi, a le preredit se zgodi, da postanejo te besede tudi res meso in mozeg! Slovenci smo pač take nravi, da zaplamenimo zdajnzdaj, a ko je treba od besed do dejanj, se spogledujemo in čakamo, kdo stopi prvi po kostanj v žerjavico.

Šola je ena izmed tistih naših redkih inštitucij, ki se more ponašati z uspehi. Če bi ne imeli svojega šolstva, slonečega na kolikortoliko liberalnem šolskem zakonu, bi ne bilo med nami še tega malo navdušenja, ki razvema posameznike, da se poprijema odločnega dela v prid slov. narodu. Da, upamo si celo trditi, da bi se brez narodnega šolstva naše ljudstvo že davno potopilo v valovih tujstva, da bi že davno obupalo samo nad seboj, kaj šele nad lepšo svojo bodočnostjo!

Tam, kjer ima šola svobodno roko, so njeni uspehi polni. Kar prihaja iz nje po završenem likanju, to je nekaj celotnega, samosvojega, zavednega in — če hočete — tudi upornega. In upor je znak moči. In upor je znak značaja. Zato pa se vsak Slovenec, ki je pil iz studenca narodnega šolstva, upira usiljevanju tujega prepričanja, ne klanja temena pred udarci narodnega nasprotnika, ampak stoji nemoteno in pogumno na mestu, kamor so ga poklicali zvanje, čast in značaj.

In naše ženstvo?

Odkar je Marija Murnikova organizovala prve čete slovenskih žen, moramo tudi temu napraviti spodoben poklon, da ni samo živelo, nego da je tudi delalo. In čemu je žrtvovalo največ svojih moči? Šolstvu in tako seveda posredno vzgoji slovenske mladine ter je tako podaljšalo naš obstanek za nekaj vekov. Priznati pa moramo, da ni uživalo to — oprostite! — starejše naše ženstvo narodne vzgoje, ker nismo imeli narodnih šol. Tuje obnebe se je prožilo nad njim, nemške sape so sipale nanje morečo slano, da mu je srce ostalo hladno in celo mrzlo do slovenske stvari. Nemščina je domovala po slovenskih hišah, slovenski jezik se je ponižno potikal po hlevih in kuhinjah, na mizah med domačimi hčerami pa so se ščeperile nemške in francoske slovniice, nemške in francoske pisateljice 'polovičarske vrednosti', a založnik Giontini je zavijal v nevezane in seveda nerazprodane pole Jenkovih pesmi izdanja nemških in drugih založnikov...

To naše starejše ženstvo se je vzgajilo samo, kar mu služi v čast. V tej vzgoji pa ni opaziti onega normalnega pravičnega stopnjevanja, ki dovede čut narodnega ponosa do tiste višine, kjer pije moč svojega življenja, moč svoje požrtvovalne sile samo v sebi, v tistem globokem prepričanju, ki korenini v srčnem dnu, ki se razpleta po duši s pomladno svežostjo ter jo ogreva z večnimi prameni. Človeka je izučila izkušnja, da mu je verjeti samo v prepričanje, ki je takorekoč samorodno, ki je bistvo človeške duše, z njo zrastle v eno celoto, jedro njegovih duševnih sil, luč in toplota njega notranjosti. Takeluč in toplote dajte notranjostim naših devojč: slovensko srce in ljubezen do domače zemlje, do našega demokratičnega naroda. Pred vsem pa mora zrasti v naših dekletih spoštovanje in ljubezen do slovenske govornice. Ni nam treba ne ljubljanskega, ne gorenjskega, ne dolenjskega dialekta, nam je treba lepega slovenskega govora, ki se ga naj ne sramuje hči slovenske matere tudi tedaj, kadar ji ovija vrat nemško zlato, kadar ji šumi ob bokih francoska svila in kadar ji krijejo bujne lase židovski — torej internacionalni — klobuki. Mnogo in premnogo je bilo zamujenega v vzgoji slovenskih deklet, zakaj kretnjam in besedam vsaj takozvanih višjih, gosposkih deklet ni moči izbrisati pečata tujega vpliva in neslovenskega življa!

Debata o uravnavi učiteljskih plač v goriškem deželno zboru.

Brez vsakega komentarja podajamo svojim čitateljem prav zanimivo debato o uravnavi učiteljskih plač, ki se je vršila v zadnjem zasedanju goriškega deželnega zbora. Morda se dobi med goriškimi tovariši kdo, ki nam napiše potreben komentar. Naše poročilo je popolnoma stvarno in mirno. Glavne poteze novega zakona glede pravnih razmer goriškega

učiteljstva smo objavili že v drugi letošnji številki v dopisu z Goriškega.

Prvi, ki se je oglasil k besedi za poročevalcem, je bil posl. dr. Gregorčič, ki je izjavil, da priznava potrebo izboljšanja učiteljskih plač, da pa je tudi treba skrbeti za to, kako se troški pokrijejo, in z ozirom na to on in njegovi tovariši tudi svoje vedenje uravnajo pri podrobni debati. Drugi govornik posl. dr. Treo je zavzemal sledeče stališče: Stojimo v položaju, da bi bil prav primeren za nas rek: „Incident in Seyllam, qui vult vitare Charybdim.“ Na eni strani vidimo absolutno potrebo, da izboljšamo položaj učiteljev. Ako tega ne storimo, se more zgoditi, da pridemo ob ves boljši učiteljski naraščaj. Moralo bi priti do tega, da noben talentiran človek ne bo več hotel vstopiti v ta „refugium peccatorum“, v kakršnega bi se ta tako slabo plačani stan degradiral. Ako na ta način odtegnemo vso inteligenco učiteljstvu, bomo imeli pa tudi gotov propad med našim ljudstvom. Kot kmetiški poslanec pa mora imeti pomisleke tudi na drugo stran, namreč na pokritje stroškov za izboljšanje položaja učiteljev, da ne bi se kmeta preveč obtežilo. V naši deželi je neki „unicum“, ki se ne nahaja v nobeni drugi deželi. Tu se namreč prepušča [vse, kar imajo druge dežele v svoji upravi glede šolstva, komunikacij, melioracij itd., posameznim okrajem.

Deželni zbor pa je pri nas kakor kak „Wiener Armenrat“. Vedno imamo na dnevnem redu polno podpor, bavimo se z malimi stvarmi, velike pa puščamo ob strani. Tako drobimo moči na škodo okrajev. Kako pridejo okraji do tega, da morajo kriti potrebščine za šolstvo le z dokladami na direktne davke ter tako mnogi bogati ljudje, ki stanujejo po različnih občinah in katere je naš ljubi Bog ravno tako obdaril z otroškim blagoslovom kakor druge, ne dajo niti vinarja za šole? Ako obdržimo ta sistem, pridemo da tega, da dežela ne bo mogla zmagovati šolskih stroškov. Na Krasu se n. pr. že sedaj plačuje 100% in še več šolskih doklad. Vipavska dolina spada po svoji legi pravzaprav cela pod Goriško, na tej in na oni strani Hublja so iste razmere, ali tam se plačujejo 10%, tu pa 88% šolske doklade. Takih razmer zastopniki kmetijskih občin ne morejo trpeti. Nujno potrebno je torej, da se uvede remedura. Treba je vzeti šole v deželno upravo. Ravno tako pa je treba tudi druge naše potrebe centralizovati. Ali bomo tudi železnice, komunikacije itd. prepuščali okrajem? V prihodnjih letih bo pač najlepša prilika, da energično porabimo investicije. Treba bo najti samo ključ, po katerem dotični kapital investiramo in ko to v nekaterih letih odplačamo, bomo tudi lahko plačevali učiteljstvo. Seveda se bo tu reklo, kaj poreče k temu Gorica. Mi ne smatramo Gorice kot trna v peti, ampak kot naše glavno mesto. Ako gledamo tu na gospodarsko stališče, je Gorica ravno tako prizadeta kakor dežela. Razvoj Gorice ni odvisen od tega, ali plačuje nekaj direktnih davkov več ali manj, ampak od tega, da se zanjo nekaj stori. Gorica dobi svoj vodovod, svojo kanalizacijo itd., pri tem pa tudi lahko nekaj da za naše šolstvo. Najnujnejša potreba je torej, da šole denemo v deželno upravo, in potem se tudi glede na naše deželne finance sprejme novi učiteljski zakon, ne da bi to prebivalstvo preveč občutilo.

Posl. dr. Luzzatto je naglašal, da se od vseh strani poudarja nujna potreba izboljšanja učiteljskega položaja. Deželni zbor je uvidel to absolutno potrebo, in edino to mora biti zanj merodajno. On je bil pri učiteljih in tu je videl, da ni pri učiteljstvu, ako toži o svojem bednem stanju, nič pri-